

Prof. Dr. İlhan Helvacı

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Borçlar Hukuku - Genel Hükümler - 10. Hafta - 1. Ders - 28.12.2023

Genel Olarak

Bir kişinin arzusu (=iradesi) ile irade açıklaması genellikle birbirine uygundur. Ancak bazı hallerde bir kişinin iradesi ile irade açıklaması arasında bir farklılık bulunur.

Kişi gerçekte 1.000 liraya satmak istediği malını yanlışlıkla 100 liraya satmak için beyanda bulunmuştur. Açıklamada yanlışlığın (=beyan hatasının) kapsamına giren bu durumu aşağıda ele alacağız.

Ancak bazen kişi iradesi ile irade açıklamasındaki farklılığı kendisi isteyerek yaratır. Bu durumda da iki olasılık karşımıza çıkar. İlki zihni kayıttır. İkincisi ciddi olmayan irade açıklamasıdır.

Arzu ile Beyan Arasında Farklılık Vardır ve Bu Farklılığı İrade Açıklamasında Bulunan Taraf İstemiştir

1-) Zihni Kayıt

Örneğin bir kişi gerçekte bir sözleşmeye taraf olmak arzusunda değildir buna rağmen kendisine yapılan öneriyi kabul eder. Karşı taraf onun iradesinin gerçekte hangi yönde olduğunu bilmiyorsa bu kabul beyanı üzerine sözleşme geçerli şekilde kurulur.

Örneğin: S oldukça donanımlı ve pahalı olan bilgisayarını 400.000 liraya satmak istediğini A'ya beyan etmiştir. A'nın gerçekte bu bilgisayarını satın alma arzusu yoktur ama yine de bu öneriyi kabul ettiğini beyan etmiştir. A, bu beyanda bulunurken örneğin sadece o sırada yanında bulunan kişileri etkilemek istemiştir.

Eğer S, A'nın iradesinin beyanından farklı olduğunu biliyorsa (anlamışsa) sözleşme kurulmaz. A'nın irade beyanı geçersizdir. Zira onun bir sözleşme yapma arzusu yoktur.

Eğer S, A'nın iradesinin, beyanından farklı olduğunu bilmiyorsa (anlamamışsa) sözleşme kurulur.

Bu gibi hallerde zihni kayıt kavramından söz edilir¹. Tekrar vurgulayacak olursak muhatap (örnekte satıcı) irade açıklamasında bulunan tarafın (örnekte alıcının) zihnindeki bu kaydı (*reservatio mentalis*) yani bilgisayarını gerçekte satın almak istemediğini bilmiyorsa sözleşme kurulur.

A hataya düşmüş değildir; o, iradesi ile irade beyanı arasındaki farkı gayet iyi bilmektedir. Kendisi isteyerek iradesinden farklı bir irade açıklamasında bulunmuştur. Dolayısıyla A'nın sözleşmeyi beyan hatası nedeniyle iptal etmesi mümkün değildir.

¹ Uygulamada neredeyse hiç rastlanmaz.

Ayrıca, beyan muhatabının karşı tarafın gerçek iradesini bilmesinin gerekip gerekmediği araştırılmaz. Yani muhatabın, güven ilkesine göre gerekli özen gösterse idi, zihni kaydı anlayabilecek durumda olup olmadığı araştırılmaz.

2-) Ciddi olmayan beyanlar = Latife beyanları

Bir kişi gerçekte bir sözleşme yapma arzusunda olmamasına rağmen karşı tarafa şaka yapmak istemiş ve bir sözleşme için öneride bulunmuştur. Örneğin S, A'ya 300.000 lira değerindeki çok meşhur markalı bir kol saatini 10.000 liraya satmak istediğini beyan etmiştir! Eğer bu irade açıklamasının muhatabı, irade açıklamasında bulunan kişinin şaka yaptığını, ciddi olmadığını, gerçekte herhangi bir hukuki sonucun doğmasını istemediğini biliyorsa veya dürüstlük kuralı çerçevesinde bunu anlaması (bilmesi) gerekiyorsa taraflar arasında bir sözleşme kurulamaz. Zira öneride bulunanın bir sözleşme yapma iradesi yoktur. Onun beyanı hükümsüzdür.

Bu irade açıklamasının muhatabı olan kişi bu gayrı ciddi beyanı, ciddi bir öneri olarak anlamış ve böyle anlamakta da haklı ise, yani güven teorisine göre dürüstlük kuralı (TMK m. 2) çerçevesinde somut olaydaki tüm şartları göz önünde bulundurarak bu beyanı ciddi bir irade açıklaması olarak anlamakta haklı ise, onun kabul beyanı üzerine taraflar arasında bir sözleşme kurulur. Ancak, S hata hükümlerine dayanarak sözleşmeyi iptal edebilir.

İrade Bozuklukları = İrade Sakatlıkları

I-) Yanılma = Hata

A-) Açıklamada Yanılma - Saikte Yanılma

Yanılma (=hata) iki şekilde karşımıza çıkıyor. Ya açıklamada yanılma (=beyan hatası) ya da saikte hata.

Beyan Hatası:

Beyan hatasında kişi, örneğin alıcı, bir malı 100 liraya satın almak istemektedir. Ancak iradesini açıklarken yanlışlıkla 1.000 liraya satın alıyorum demiştir.

Örneğin satıcı malını 1.000 liraya satmak arzusundadır. Ancak, iradesini açıklarken bir hata yapmıştır ve 100 liraya satıyorum demiştir.

Kişi, A sözleşmesini kabul ediyorum derken yanlışlıkla B sözleşmesini kabul ediyorum demiştir. Gördüğümüz gibi bu örneklerde beyanda hata söz konusudur.

Saikte Hata:

Saikte hatada durum farklıdır. İradenin açıklanmasında değil de iradenin oluşmasında bir hata vardır. Yani kişi bir yüzüğü satın alırken altın zannediyor ama yüzük gerçekte altın değildir.

Kişi, bir tabloyu meşhur ressam X tarafından yapılmış zannediyor, o nedenle satın almak istiyor ama tablo gerçekte ressam X tarafından yapılmış değildir.

Kişi, bir arazi satın alıyor, üzerinde inşaat yapabileceğini zannediyor ama gerçekte arazi üzerinde inşaat yapma yasağı vardır.

Kişi her üç örnekte de akit yapma arzusuna etki eden bir hususta yanılıyor.

Beyan hatasında kişi iradesini açıklarken hata yapmaktadır. Saikte hatada ise kişi iradesi olgunlaşırken, iradesi meydana gelirken, bir diğer söyleyişle iradesi oluşurken hataya düşmektedir. Kişi, akit yapma arzusuna etki eden bir hususta hata yapmaktadır.

B-) Yanılmanın Esaslı Olması

Yanılmanın (=hatanın) esaslı olması gerekir. Hataya düşen kişi, hatası ancak esaslı ise sözleşmeyi hata nedeniyle iptal edebilir.

Beyan hatası da saikte hata da esaslı olmalıdır ki hataya düşen taraf akdi iptal edebilsin. Zira TBK m. 30'a göre:

“Sözleşme kurulurken esaslı yanılmaya düşen taraf, sözleşme ile bağlı olmaz.”

Demek ki ancak esaslı hataya düşen taraf yaptığı sözleşme ile bağlı olmuyor.

Sıradan bir yanılma, yanılan kişiye akdi iptal etme hakkı vermez. Vitrinde sağda duran ürünü işaret etmek isterken solda duran ürünü işaret edip satın alan kişi daha sonra *“Ben hata yaptım sağdaki ürünü satın alacaktım.”* diyerek akdi iptal edememelidir. Yeter ki, her iki ürün birbirinden farklı olmasın.

Satın aldığı şalın ipek kumaşının Bilecik'te yetiştirilen ipek böceği kozalarından üretildiğini düşünen ancak daha sonra bu ipek böceği kozalarının Eskişehir'de yetiştirildiğini öğrenen kişi *“Ben bu ipek böceği kozalarının Bilecik'te değil de Eskişehir'de yetiştirildiğini bilseydim bu sözleşmeyi yapmazdım.”* diyerek sözleşmeyi saik hatası nedeniyle iptal edememelidir.

C-) İptal Edilebilirlik - Düzelebilir Hükümsüzlük

Şimdi kanun koyucu TBK m. 30'da dedi ki:

“Sözleşme kurulurken esaslı yanılmaya düşen taraf, sözleşme ile bağlı olmaz.”

Kişi hatasını öğrendiği anda itibaren bir yıl içerisinde karşı tarafa yönelteceği irade açıklamasıyla akdi iptal edebiliyor (TBK m. 39/f. 1). İrade sakatlıklarını = irade bozukluklarını, iptal edilebilirlik başlığı altında inceliyoruz. İradesi sakatlanan tarafa bir iptal hakkı tanınmış. O, iptal açıklamasıyla sözleşmeyi iptal edebilme hakkına sahip.

Peki, iradesi sakatlanan, akdi iptal etmezse ne oluyor? Akit düzeliyor. Bu yaptırım düzelebilir hükümsüzlük yaptırımıdır. Akit hataya düşen taraf bakımından hükümsüzdür ama o akde ne yapabilir? Hatasını öğrendikten sonra sözleşmeye açıkça onay verebilir veya örtülü şekilde onay verebilir, örneğin hataya düştüğünü öğrenmesine rağmen kendi edimini ifa edebilir. Bu hallerde akit baştan itibaren geçerli hale gelir.

Ayrıca hataya düşen taraf hatasını öğrendiği andan itibaren bir yıl boyunca susarsa bir yılın sonunda iptal hakkı düşer. İptal hakkı düşünce de akit baştan itibaren geçerli hâle gelir. Doktrin, düzelebilir hükümsüzlükten söz eder.

Peki, hocam, karşı taraf akitle bağlı mıydı, değil miydi? Karşı taraf akitle bağlıdır. Bu konuda birçok tartışma var ama en yalın, en pratik çözümlerden bir tanesi budur diyebiliriz.

İradesi sakatlanan taraf, iptal açıklamasında bulunursa karşı taraf da en başından itibaren sözleşme ile bağlı olmaktan ne olacak? Kurtulacak. Çünkü iptal açıklamasının karşı tarafa varması üzerine akit ne hâle gelecek? Geçmişe etkili olarak kesin hükümsüz hâle gelecek.

Başlangıçta iptal edilebilirlikte sakat olan, düzelebilir hükümsüzlükle sakat olan akit bir süre sonra iptal açıklamasıyla geçmişe etkili olarak ne olacak? Kesin hükümsüz hâle gelecek. Birtakım istisnaları var mı? Var, ilerleyen dakikalarda konuşacağız.

D-) Açıklamada Yanılma = Beyan Hatası

Şöyle söylüyor kanun koyucu 31. maddede:

“Özellikle aşağıda sayılan yanılma hâlleri esaslıdır:”

Hükümdeki “özellikle” ifadesi dikkatinizi çekti, değil mi? Borçlar Kanunumuzun 31. maddesinin 1. fıkrasında beş bent hâlinde sayılan yanılma hâlleri sınırlı sayıda değildir. Bunlar örnek olarak zikredilmiş bulunuyor.

1-) Akdin Mahiyetinde Hata

Biz şimdi TBK m. 31’in 1. fıkrasının 1. bendine bakalım. Diyor ki kanun koyucu:

“Yanılan, kurulmasını istediği sözleşmeden başka bir sözleşme için iradesini açıklamışsa.”

Yani kişinin iradesi satım sözleşmesi yapmaya yönelik ve fakat kira sözleşmesi yapmak için beyanda bulunuyor. Ve bunu istemeden yapıyor, hataya düşüyor, değil mi? Veya kira sözleşmesi yapma arzusunda fakat satım sözleşmesi yapmak için beyanda bulunuyor. Örnekler abartılı, farkındayım. Aklınızda kalsın diye bu örnekleri veriyorum.

Biraz daha hayatın içerisinde olabilecek örneklere baktığımızda şunları söyleyebiliriz. Kişi bir taşınmazını bir şirkete kiraya vermek arzusunda, fakat o şirketle bir kira sözleşmesi değil de bir adi ortaklık sözleşmesi yapmış.

Kişi taşınmazını kiraya vermek isterken ne yapıyor? Hataya düşüyor ve ilgili şirketle bir adi ortaklık sözleşmesi yapıyor. Örneğin her ay 100.000 lira kira parası almayı ümit ederken neyle karşı karşıya kalacak? Belki de zarar edilecek, zarar edildiğinde de herhangi bir şekilde kâr payı elde edemeyecek, değil mi? Ya da kişi ortaklık kurmak arzusunda fakat yaptığı sözleşmede hataya düşüyor ve taşınmazını kiraya vermek için irade açıklamasında bulunuyor.

Bir başka örnek de şu olsun: Kişi *ölünceye kadar bakma sözleşmesi* yapmak istiyor yani kendisine ölünceye kadar bakılsın istiyor. Bir taşınmazının mülkiyetini karşı tarafa nakletsin,

karşı taraf da ona ölünceye kadar baksın arzusunda. Ölünceye kadar bakma sözleşmesi yapmak arzusunda fakat yaptığı bir *yüklemeli bağışlama* sözleşmesi.

Yüklemeli bağışlama sözleşmesiyle ölünceye kadar bakma akdi arasında dağlar kadar fark var. Gelecek sene derslerde her birini anlatacağız. Örneğin karşı taraf yüklemeli bağışlamada şunu söyleyebilir. *“Bağışladığın miktarlar, tutarlar veya bağışladığın taşınmaz senin bize yüklediğin yüklemelerin değerini karşılamıyor.”* diyebilir ve bu çerçevede yüklemeyi yerine getirmekten kaçınabilir (TBK m. 291/f. 4). Ama ölünceye kadar bakma akdinde böyle bir olgu yoktur. Demek ki kişi dediğimiz gibi ölünceye kadar bakma akdi yapmak istemektedir fakat beyanı yüklemeli bağışlama olarak karşımıza çıkmıştır.

Kişi bir adi kefalet sözleşmesi imzalamak arzusundadır yani borçtan böyle doğrudan doğruya sorumlu olmamak arzusundadır (TBK m. 585), önce asıl borçlunun sorumlu olmasını arzu etmektedir; fakat bir borç üstlenme sözleşmesi yapmıştır².

Tekrar vurgulayacak olursak: Kişi bir adi kefalet sözleşmesi kurmak isterken yani borçtan doğrudan doğruya sorumluluk altına girmek istemezken, önce asıl borçlunun sorumluluğu söz konusu olsun diye arzularken iradesini hata yaparak bir borç üstlenme sözleşmesi için açıklamıştır ve borçtan doğrudan doğruya sorumlu hale gelmiştir.

Size göre bütün bu hatalar, esaslı hatalar mıdır? Satım sözleşmesi yapmak isterken kira yapmak, kira sözleşmesi yapmak isterken satım yapmak, ortaklık kurmak isterken kira sözleşmesiyle yetinmek, kira sözleşmesi yapmak isterken ortaklık sözleşmesi yapmak, ölünceye kadar bakma akdi yapmak isterken yüklemeli bağışlama sözleşmesi yapmak, kefil olmak isterken, daha doğrusu adi kefalet sözleşmesi imzalamak isterken borcu üstlenmek gerçekten de esaslı hatalardır.

Yani bütün bu örneklerde akdin mahiyetinde hata vardır. Tekrar söyleyecek olursak madde 31, fıkra 1, bent 1: *“Yanılan, kurulmasını istediği sözleşmeden başka bir sözleşme için iradesini açıklamışsa.”*

Bir örnek daha vereceğim örnekler zenginleşsin diye. Kişi bir satım sözleşmesinde alıcı tarafta yer alıyor ve sadece ve sadece bir malı aldığını zannetmekte; ama imzaladığı sözleşmenin içerisinde karşı tarafın söz konusu malın bakımını üstleneceğine onun da bu bakım bedellerini ödeyeceğine dair hükümler var. Sözleşmede karşı tarafın sürekli olarak ham madde teslim edeceğine, onun da bu ham maddelerini satın alacağına dair hükümler var.

Temel arzusu neydi? Sadece ve sadece satım sözleşmesi yapmak, makineyi alıp fabrikasına götürmek o kadar. Belki bakımını kendi üstlenecek, belki kullanılacak ham maddeleri piyasadan daha ucuza başka yerlerden tedarik edecek ama öyle bir sözleşme yapmış ki makineyi satın alma sözleşmesi + bakım hizmeti alma sözleşmesi + ham madde satın alma sözleşmesi. Bu da yine akdin mahiyetinde bir hata olarak karşımıza çıkar.

² Hatırlatma notu: Kefalet sözleşmesi kimler arasında kuruluyordu? Borçlu B, alacaklı A, kefil K diye kısaltalım. Kefalet sözleşmesinin tarafları kimlerdir desem? Kefil ile alacaklıdır, değil mi? Borç üstlenmede taraflar kimlerdir desem? Borçluya B1, alacaklıya A, borcu üstlenen kişiye de B2 dersek; sözleşme kimler arasında kuruluyordu? B2 ile A arasında kuruluyordu değil mi?

2-) Şeyde Hata (= Sözleşmeye Konu Şeyde Hata)

TBK m. 31/f. 1, b. 2:

“Yanılan, istediğinden başka bir konu için iradesini açıklamışsa.”

Bir katalogdan ürün seçersiniz. 123 numaralı ürünü seçmek isterken hataen hangi ürünü seçerseniz? 132 numaralı örneği seçersiniz; yani 123 numaralı ürünü seçmek isterken bir hata yaparsınız 132 numaralı ürünü sipariş verirsiniz. Bu durumda şeyde hata kavramından bahsedilir yani satım konusu nesne üzerinde hata yapmışsınızdır.

Siz bir Çin vazosu satın almak arzusundasınızdır fakat mağazanın içerisinde gezerken Çin vazosunu işaret edeceğiniz yerde yanlışlıkla bir Çek porselenini işaret etmişsinizdir. Arzunuz Çin vazosu satın almaya yöneliktir, antika bir Çin vazosu satın almaya yöneliktir ama siz bir Çek porselenini, bir Çek porselenini işaret etmişsinizdir. Paketleyin, gönderin deyip çıkmışsınızdır. Paket geldiğinde de arzunuzun aslında gerçekleşmediğini görmüşsünüzdür yani şeyde hata yapmışsınızdır.

Taşınmaz satışlarında da şeyde hata söz konusu olabilir. İstanbul ili, Eminönü İlçesi, örneğin 1 ada, 2 pafta, 133 parseldeki taşınmazını satmak arzusundasınızdır fakat sözleşme yazılırken ne yapmışsınızdır? İstanbul ili, Eminönü İlçesi, 1 ada, 2 pafta, 134 parsel numaralı taşınmazı satmak için beyanda bulunmuşsunuzdur. Gerçek arzunuz neye ilişkindir? Aslında 133 numaralı parseli satmaya yöneliktir.

3-) Şahısta Hata

a-) Genel Olarak

TBK m. 31 / f. 1, 3. bent:

“Yanılan, sözleşme yapma iradesini, gerçekte sözleşme yapmak istediği kişiden başkasına açıklamışsa.”

Şahısta yanılmanın en klasik örneği nedir? Çeşitli sözleşme görüşmeleri yapmışsınız, istihdam etmek istediğiniz bir işçi var örneğin İşçi 1, siz ona bir öneride bulunmak isterken yanlışlıkla ne yapıyorsunuz? İşe almak istemediğiniz İ2'ye bir öneride bulunuyorsunuz. İ2 de bu öneriyi kabul edince akit ne olacak? Kurulacak, değil mi?

O sizin gerçek iradenizin hangi yönde olduğunu bilmiyor ve bilmesi gerekmiyor, değil mi? Güven nazariyesi (teorisi) çerçevesinde o sizin irade açıklamanızı hizmet sözleşmesi için kendisine yöneltmiş bir öneri olarak anlamakta haklı. Karşı taraf sizin hata yaptığınızı bilmiyor ve bilmesi gerekmiyor. Hatanızı biliyorsa zaten akit kurulmayacak. Zira İ2 sizle çalışmak istiyor ama gerçekte siz onunla çalışmak istemiyorsunuz.

Dolayısıyla siz şahısta hata yaptınız, o zaman ne olacak? Akdi esaslı beyan hatası nedeniyle iptal edebileceksiniz. Eğer hatanızı bilmenize rağmen akde onay verirsiniz örtülü şekilde onay verirsiniz veya hatanızı öğrendiğiniz andan itibaren 1 yıl boyunca susarsanız en başından itibaren akit ne hâle geliyor? Düzeliyor. Sizi bağlı kılıyor, değil mi?

b-) Şahısta Yanılma ile Kişinin Niteliklerinde = Saikte Yanılma

Dikkat, şahısta hata gerçekten de sözleşme yapmayı arzu ettiğiniz kişide yanılma hâli. Bir de o kişinin niteliklerinde yanılma hâli var ki o da ilerleyen dakikalarda saikte hata kavramı olarak karşımıza çıkacak. Örneğin: Sizin Almanya’da bir hukuki uyuşmazlığınız var. Bir Türk avukatınız olsun istiyorsunuz ve Alman avukatlarla bu işi orada birlikte kotarsın arzusundasınız. Doğal olarak avukatınızın iyi derecede Almanca bilmesini istiyorsunuz, Alman hukuku hakkında fikir sahibi olmasını istiyorsunuz. İsmi A olan avukatla sözleşme yapmak istediniz. Gerçekten de A ile sözleşme yaptınız ama o Almanca bilmiyor. Siz onun niteliğinde yanıldınız, şahısta yanılmadınız. Avukat A ile sözleşme yapmak istiyordunuz, Avukat A ile sözleşme yaptınız; ama siz onun niteliğinde yanıldınız. Almanca bildiğini zannettiniz. Bu örnek saikte hataya girecek yani iradenin oluşumundaki hatadan bahsedeceğiz.

4-) TBK m. 31/ f. 1, bent 4

Şimdi 31. maddenin 1. fıkrasının 4. bendini ele alacağız. Bu hüküm eski Borçlar Kanunu’nda var olmayan bir hükümdü, yeni Borçlar Kanunu’na girdi:

“Yanılan, sözleşmeyi yaparken belirli nitelikleri olan bir kişiyi dikkate almasına karşın başka bir kişi için iradesini açıklamışsa.”

Acaba şöyle örnekler verebilir miyiz? Kefalet sözleşmesinin tarafları kimler? Kefil ile alacaklı. Bay K kimin için kefil olmak istemiş? B1 için kefil olmak istemiş ama öyle bir sözleşme imzalamış ki kimin için kefil olmuş duruma düşmüş? B2 için kefil olmuş duruma düşmüş.

Bir başka örnek B1’in borcu var A’ya, bu borcu kim üstlenecek? Üçüncü şahıs Ü üstlenecek. Ü ile alacaklı A arasında sözleşme yapılacak fakat bir bakıyorsunuz ki Ü’nün A ile yaptığı sözleşmede borçlu kim? Borçlu B1 değil, borçlu B2. Yani Ü kimin borcunu üstlenmiş bulunuyor? B2’nin borcunu üstlenmiş bulunuyor. Onun arzusu hâlbuki neye yönelikti? B1’in borcunu üstlenmeye yönelikti.

Dolayısıyla 31. maddenin 1. fıkrasının 4. bendindeki durum gerçekleşti mi? Gerçekleşti. Bir kefil için borçlunun şahsı, ahlaki, ekonomik gücü, borcuna sadakati önemli midir? Önemlidir, değil mi?

Aynı şekilde Ü tanıdığı, sevdiği, saydığı ve değer verdiği B1’in borcunu üstlenmek isterken hiç tanımadığı B2’nin borcunu üstlenmiştir. Hiç tanımadığınız birinin borcunu üstlenmek ister misiniz? Esaslı hata mıdır bütün bunlar? Esaslı hatadır.

Doktrinde şu örnekler de veriliyor. A şahsı hemşire hanım H ile sözleşme görüşmelerinde: *"Anneme ve babama iki ayrı hemşire baksın istiyorum diyor. İkisi de ayrı evlerde yaşıyor. Hemşire hanım sizinle böyle bir sözleşme yapabilir miyiz? Annem yatalak hastadır. Babam yatalak hasta değildir."*

Şimdi hemşire hanım da aslında gerçekte kime bakmak istememekte? Yatalak olan kişiye bakmak istememekte ama ikisini birbirine karıştırıyor ve yatalak hasta olmayan *babanıza bakacağım* diyeceği yerde yatalak hasta olan *annenize bakacağım* diyor.

İşte bu örnekte de ne yapabiliriz? Hemşire hanımın bu yatalak hastayı esas alarak yaptığı sözleşmeyi iptal edebilmesine imkân tanımamız lazım. Bu da nedir yine? Kişinin sözleşme yapılırken belirli nitelikleri olan bir kişiyi dikkate almasına karşın başka bir kişi için iradesini açıklamasıdır.

5-) Miktarda Hata

Mahiyette hata, şeyde hata, şahısta hata kavramlarından sonra şimdi de miktarda hataya geldik. Miktarda hataya baktığımızda şunu söylüyoruz. Borçlar Kanunu m. 31 / f. 1, 5. bendinde diyor ki:

“Yanılan, gerçekte üstlenmek istediğinden önemli ölçüde fazla bir edim için veya gerçekte istediğinden önemli ölçüde az bir karşı edim için iradesini açıklamışsa.”

İsterseniz birinci örneği şöyle kuralım. Kişi 100.000 (yüz bin) liralık bir borç altına girmek isterken 1.000.000 (bir milyon) liralık bir borç altına giriyor.

İkinci örnek: Satıcı, malını 100.000 liraya satma arzusunda, karşı tarafa satış bedeli için 100.000 liralık bir öneride bulunmuş. Karşı taraf 10.000 liraya! alıyorum demiş ama satıcı karşı tarafın 10.000 liralık irade açıklamasını 100.000 lira olarak yanlış anlamış. Hatası esaslı mı? Hatası esaslı. Akdi iptal edebilir mi? Evet.

6-) Adi Hesap Hataları = Basit Hesap Yanlışlıkları = Açık Hesap Yanlışlıkları = Bir diğer söyleyişle karşı tarafın bildiği veya anlayabileceği hesap yanlışlıkları

TBK m. 31 son fıkrasında şunu söylüyor:

“Basit hesap yanlışlıkları sözleşmenin geçerliliğini etkilemez; bunların düzeltilmesi ile yetinilir.”

Örnek vererek ilerleyelim. Bir liste yapılmış aynen şöyle:

1 adet A x 1 lira = 1 lira

2 adet B x 2 lira = 4 lira

3 adet C x 3 lira = 9 lira

+

Toplam = 9 lira! Hâlbuki toplam tutarın 14 lira olması gerekirdi.

Listenin altında kişi toplamayı yapmış, ancak 14 yazacağı yerde hata yaparak 9 yazmış ama hep beraber biz neyin farkındayız? Basit bir hesap hatası yapıldığını anlıyoruz. Şimdi biz bütün irade açıklamalarını ne yapıyoruz? Karşı taraf bakımından ele alıyoruz. Güven nazariyesi çerçevesinde acaba bu irade açıklamasını nasıl anlamakta haklı diye araştırıyoruz. Şimdi acaba kişi hesaplamayı içeren bu listeyi böyle gördükten sonra ne yapacak? Bu öneriyi 9 lira olarak anlamakta haklı diyebilir misiniz? Diyemezsiniz.

Basit bir hesap yanlışlığı var ve kanun koyucu diyor ki bu basit hesap yanlışlığı düzeltilmekle yetinilir (=iktifa olunur). Bu basit hesap yanlışlığı düzeltilir diyor, düzeltilmekle yetinilir diyor. Karşı taraf bunun çok rahatlıkla bir hata olduğunu anlayabilecek durumda.

Bu vesile ile hata kavramını bakımından temel bir kuralı söyleyelim. Bizim için kıymet arz eden şey ne? Karşı tarafça bilinmeyen, karşı tarafça bilinmeyen hata bizim için kıymet arz ediyor. Karşı tarafça eğer bu hata biliniyorsa o zaman ne yapacağız? Biz sözleşme kuruldu mu kurulmadı mı buna bakacağız. Yoruma gideceğiz yani yorum iptalden önce gelir kuralımız var.

7-) Gizli Hesap Hataları = Bir diğer söyleyişle karşı tarafın bilmediği ve bilemeyeceği hesap yanlışlıkları. Bu gibi hatalar basit saik hatasının kapsamına girer.

Doktrin bir de gizli hesap yanlışlıkları diye başlık atıyor. Şu örneği verelim.

Kişi kendi kendine bir maliyet hesabı yapmaktadır. A ürününden şu kadar kullandım, B ürününden bu kadar kullandım, C ürününden bu kadar kullandım diye hesap yapıyor. Kişi maliyet hesabını yaparken D ham maddesini ve E ham maddesini ihmal ediyor. Hâlbuki bu ürünü üretirken D ham maddesini de E ham maddesini de kullanmış; ama bütün bunları maliyet hesabı yaparken unutmuş ve karşı tarafa bir fiyat bildirmiş. “Ürünü kilogramını 45 liradan satıyorum demiş.”

Fakat sonra neyin farkına varıyor? 45 lira bunun maliyetini dahi karşılamıyor. Bunun maliyeti aslında çok daha fazla. Örneğin D ham maddesi ve E ham maddesi eklendiğinde bu 54 liralık bir maliyete tekabül ediyor. Kişinin bunu aslında kaçtan satması gerekiyormuş? 65’ten satması gerekiyormuş ki belli oranda kâr elde edebilsin.

Bu hesaplama işlemi şimdi karşı tarafın gördüğü, gözlemleyebildiği bir şey değil. Onun gördüğü bir tek cümle var: Ürünün kilogramı 45 liradır.

Bu basit bir saik hatası ama bu basit saik hatası esaslıysa o esaslı hatanın da ne olacağını göreceğiz? Akdin iptal edilmesine sebebiyet vereceğini göreceğiz. Demek ki açık = basit hesap yanlışlığı gerçekten de düzeltilmekle yetinilir; ama gizli bir hesap yanlışlığı yani karşı tarafın bilmediği bir hesap yanlışlığı ancak ve ancak ne olabilir? Kişinin, akit yapma arzusuna etki eden bir hususta yanılması olarak nitelendirilebilir. Yani esaslı saik hatasının şartları varsa, o zaman saikte hata yapan taraf akdi iptal edebilir diyoruz.

www.ilhanhelvacidersleri.com

***